

BRIELSE MARE

Halfjaarlijks magazine van de
HISTORISCHE VERENIGING DE BRIELSE MAASMOND

DE DRAAIBAS IS WEER THUIS

Een scheepskanon uit een 18e-eeuws wrak

BRIELLE BUITEN DE WALLEN

De vestingstad groeide uit haar jasje

PLANTAGE DEN BRIEL IN SURINAME

Van moeras naar katoenvelden

WORDT 2024 een MAERLANT-JAAR?

Voorstellingen over zijn leven en werken

OMZIEN IN VERWONDERING

Een blik over de schouder naar 1923

MUSEUMNIEUWS

Schenking portret Maarten Harpertszn Tromp

• *uitgave:*
Historische Vereniging
De Brielse Maasmond

• *correspondentieadres /
redactiesecretariaat:*
Ronald J. de Ridder
Van Bloys van Treslongweg 3
3231 CT BRIELLE

• *telefoon:*
0181 414674

• *mail:*
info@debrielsemaasmond.nl

• *website:*
www.debrielsemaasmond.nl

• *bank:*
IBAN: NL20 INGB 0000 2087 92

• *redactie:*
Klaas Schipper (hoofdredacteur)
Nico de Vries
Marcel Bakker (opmaak/vormgeving)

• *internetadressen:*
www.historischmuseumdenbriel.nl
www.beleefbrielle.nl/
www.levedevestingbrielle.nl
www.streekarchiefvp.nl/
www.kunstencultuurvoorne.nl/
cultuurweb/

• *advertentietarief:*
Een halve pagina per jaar
(twee edities): €90,-

• *cover:*
Foto: Jannes de Bruyn. Idee: Peter Moree.
Scene in de Langestraat ten behoeve van de
Maerlantvoorstellungen in 2024.

**Het eerstvolgende nummer
verschijnt in april 2024.**

© Historische Vereniging
De Brielse Maasmond 2023.

Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt worden door middel van druk,
fotokopie, of op welke andere wijze ook
zonder schriftelijke toestemming van de
redactie.

BRIELSE MARE

JAARGANG 33 NR. 2, OKTOBER 2023

VAN DE REDACTIE **3**
door Klaas Schipper

DE DRAAIBAS IS WEER THUIS **4**
door Ad Hoogerwerf

VAN DE VERENIGING **10**
door Dick Verbeek

EVEN KENNISMAKEN **11**
door Frank van Bohemen

BRIELLE BUITEN DE WALLEN (1) **12**
door Nico de Vries

WORDT 2024 EEN MAERLANT-JAAR? **16**
door Rob van Breda

PLANTAGE DEN BRIEL **20**
door Nico de Vries

OMZIEN IN VERWONDERING (4) **24**
door Ynze Kuiper

MUSEUMNIEUWS **26**
door Marijke Holtrop

De Brielse Mare is het halfjaarlijks magazine uitgegeven door de Historische Vereniging De Brielse Maasmond (voorheen 'Vereniging Vrienden van het Historisch Museum Den Briel'). Dit magazine wordt automatisch aan de leden van de vereniging toegestuurd. Losse nummers zijn te bestellen via het secretariaat van de vereniging en te koop bij het Historisch Museum Den Briel, in het Streekarchief en bij de plaatselijke boekhandel.

Een jaar na publicatie is de Brielse Mare ook beschikbaar op de website van de vereniging: www.debrielsemaasmond.nl.

Persoonlijk lidmaatschap €15 per jaar; familielidmaatschap €20 per jaar.

Aanmelding bij het secretariaat of d.m.v. het formulier op de website van de vereniging: www.debrielsemaasmond.nl.

De vereniging heeft de ANBI-status. Dit betekent dat giften in het kader van de wettelijke bepalingen in mindering kunnen worden gebracht op het belastbaar inkomen van de schenker.

Auteursinstructies: Historische artikelen over Brielle en de streek zijn welkom.

Gewenste omvang: 1000 tot 2000 woorden. Aanbevolen wordt vooroverleg te plegen met Klaas Schipper: k.j.schipper@hetnet.nl of 0181 413981. De redactie behoudt zich het recht voor, in overleg met de auteur, artikelen in te korten of te wijzigen.

VAN DE REDACTIE

Dat er hier weer een nieuwe Mare voor u ligt, is eigenlijk een wonder. Begin september liet onze vormgever Adriaan Rodenburg ons plotsklaps weten dat hij vanwege een nieuwe lucratieve uitdaging helaas geen tijd meer had om ons magazine te verzorgen. Paniek bij de redactie, want die wilde net als het bestuur natuurlijk niet meer terug naar de oude vorm waarin de Mare tot en met 2020 verscheen. Maar Marcel Bakker die de website van de vereniging al enige tijd zo uitstekend verzorgt, bleek bereid ons de helpende hand te bieden. Hij wilde ons blad wel vormgeven op min of meer dezelfde wijze waarop de heer Rodenburg dat deed. En daar zijn we natuurlijk heel erg blij mee. En het resultaat mag gezien worden. Van harte welkom in ons redactieteam Marcel. De afgelopen weken hebben we al mogen ervaren dat de samenwerking met jou buitengewoon plezierig en bovendien zeer efficiënt is.

Vanaf deze plaats willen we uiteraard de heer Rodenburg hartelijk danken voor het door hem verrichte werk, tevens wensen wij hem veel succes toe bij zijn nieuwe uitdaging die heel veel tijd van hem vergt.

Kopij was er gelukkig voldoende. We konden in deze Mare nu ook het artikel ‘De draaibas is weer thuis’ van Ad Hoogerwerf meenemen, het lag namelijk al geruime tijd op de plank. Ons redactielid Nico de Vries leverde ditmaal zelfs twee artikelen aan, een over Plantage Den Briel in Suriname – voor velen tot nu toe een onbekend fenomeen – en het eerste deel van de reeks ‘Brielle buiten de wallen’. Toen er ook buiten de vesting wijken als Meeuwnoord en Rugge ontstonden, kwamen daar veel mensen uit diverse delen van het land wonen. Nico beschrijft in deze editie het ontstaan van de nieuwe wijken, in volgende edities zal hij ook interviews publiceren met bewoners van het eerste uur. Hij heeft dus nog aardig wat in petto voor u.

Dat 2024 een jaar wordt waarin ook in Brielle veel aandacht wordt besteed aan schrijver-dichter Jacob van Maerlant, lijdt geen twijfel. Een groep Briellenaren is al hard aan het werk, ook bezochten enkele enthousiastelingen recent het Belgische Damme waar Van Maerlant langdurig woonde en werkte. Op onze Najaarsvergadering op donderdag 23 november in de raadzaal van het oude stadhuis aan de Markt krijgt u vast een voorproefje van al datgene wat ons op dit punt te wachten staat. In dit nummer vast een preview.

Ons bestuurslid Ynze Kuiper zag voor de vierde maal weer om in verwondering, deze keer naar het jaar 1923 nu honderd jaar geleden. In Den Briel was het weliswaar opmerkelijk rustig, maar elders in de wereld vonden er tal van veranderingen plaats. Uit reacties is ons gebleken dat u deze rubriek zeer waardeert. Als u voorkeur heeft om een bepaald jaar eens nader belicht te zien, laat het dan ons vooral weten. Dat geldt trouwens ook voor het aanleveren van artikelen, schroomt u vooral niet om de redactie te benaderen als u iets kunt vertellen over Den Briel in vroeger tijden. En dat hoeft echt niet over een heel ver verleden te gaan, want u weet dat bestuur en redactie van mening zijn dat ook de contemporaine geschiedenis een plaatsje in de Mare verdient.

Heel veel leesplezier gewenst en graag tot ziens op 23 november.

Klaas Schipper

Een klein scheepskanon uit een 18e-eeuws wrak voor de kust van Voorne

‘De draaibas is weer thuis’

De monding van de Maas is van oudsher een druk bevaren scheepsroute. Maar met al zijn ondiepten en geulen was het ook eeuwenlang een verraderlijk water, waar menig schip naar de bodem verdween. Briellenaar Ad Hoogerwerf heeft zijn historische collectie uitgebreid met een klein scheepskanon, een zogeheten draaibas, uit een van de wrakken. Hij ging op zoek naar het verhaal achter deze vondst.

Tekst: Ad Hoogerwerf

Het Oostvoornse Meer is een eldorado voor de sportduiker. De bodem van het op sommige plekken tientallen meters diepe meer, eind jaren 60 gevormd tijdens de aanleg van de Maasvlakte, ligt bezaaid met wrakken. Het zicht onder water in de voormalige zandwinput is goed. Stroming is er niet.

Een van de eerste wrakken die door duikers in kaart werden gebracht ligt ter hoogte van Slag Stormvogel, enkele tientallen meters uit de wal, op een diepte van zo'n 7 meter. Daar, pal voor de kust van Voorne, lagen de scheepsrusten ruim twee eeuwen bedolven onder zand. Tot amateurduiker Jan van Oorschot met een groepje sportduikers

onder

Jan van Oorschot bij een foto van hem als duiker, begin jaren 70.

in de jaren zeventig de resten onderzocht en talloze vondsten boven water haalde.

Het wrak was eind jaren zestig al opgemerkt tijdens de zandwinning voor het opspuiten van de Maasvlakte. Tijdens dat baggerwerk stuitte de apparatuur vaker op ‘obstakels’. Soms werd eromheen gewerkt, soms ging de zuiger er dwars doorheen.

Medio jaren zeventig werd het wrak herontdekt. „We zagen wat uit de bodem steken”, vertelt Van Oorschot. „Dat hebben we vrijgemaakt. Het bleek een deel van de kiel van een schip te zijn.” Van Oorschot en zijn maten maakten er werk van en hebben enkele jaren naar het wrak gedoken, vooral in de weekenden.

De duikers haalden een schat aan objecten naar boven. Uit de inventarisatielijst blijkt dat honderden spulletjes uit het wrak zijn gehaald. Van kruiken en kartrollen tot pijpen, potten, flessen, bekers, botten en schoenen. Maar ook wapentuig, zoals enkele musketten, vier draaibassen en een groter kanon. Evenals een lading kogels. Zelf heeft Van Oorschot een van de draaibassen, een klein gietijzeren kanon, tientallen jaren bewaard. Evenals een gaaf wit kommetje van porselein, een stukje van een passer, een gesp en een Ierse munt uit 1736 met de afbeelding van koning George II. Hij was koning van Engeland en Ierland van 1727 tot 1760.

Aan de hand van de overgebleven, veelal eikenhouten delen van het schip, wordt geconcludeerd dat het vermoedelijk gaat om een naar verhouding zwaar bewapend klein karveel gebouwd zeeschip uit het midden van de 18de eeuw. In het in 1988 gepresenteerde verslag is te lezen dat het schip ongeveer 15,5 meter lang was en 6,5 meter breed. Het had twee masten, een bezaans- en een grote mast. De vondsten, met name de tabakspijpen en de munten, maken een schatting mogelijk van de periode waarin het schip moet zijn vergaan: tussen 1739 en 1765. De aangetroffen Ierse munten wijzen op een Iers schip. Mogelijk werden bakstenen, vlas en wol als lading vervoerd.

Hoewel het kleine schip een handelsvaartuig was, had het dus meerdere kanonnen aan boord. Het was in die tijd niet ongebruikelijk dat koopvaarders zich op zee moesten beschermen, in oorlogstijd tegen vijandelijke schepen, maar in rustiger perioden ook tegen piraterij. De kleine, gietijzeren kanonnen, lagen meestal - geladen - opgeslagen in het ruim. Als er gevaar dreigde, werden ze aan dek gebracht. Het klein kaliber geschut kon met een mik, dat is een ijzeren staaf met draaimechanisme, eenvoudig en snel op de reling worden

geplaatst. Het handzame kanon kon in alle richtingen worden gedraaid, vandaar de naam 'draaibas'. Het lichte geschut was niet zozeer bedoeld om andere schepen te beschadigen, maar meer om te voorkomen dat tegenstanders het schip konden enteren.

Op de draaibas van Van Oorschot, nu in het bezit van de auteur van dit artikel, staan enkele tekens. De letter P en een cijferreeks: 0-3-25. Nico Brinck, dé expert op het gebied van scheepskanonnen in Nederland, heeft ook een draaibas, blijkt uit een rapport over onderwaterarcheologie. Op zijn kanon staat de reeks 0-3-24. En ook dié draaibas komt uit de Maasmonding. Gaat het wellicht om een serienummer en betekent dit dat beide lopen uit dezelfde gieterij komen? Nog beter: uit hetzelfde schip? Nee, geeft Brinck aan. Die cijfers geven Engelse gewichtsmaten aan. Namelijk: hundredweight-quarters-pounds. Omgerekend zijn de kanonnen dus zo'n 48 kilo. En de P staat voor het Engelse woord 'proof'. Dat wil zeggen dat hij uit de fabriek - een Britse gieterij dus - naar behoren door de schietkeuring is gekomen.

Zo gaaf als het kanon er nu uitziet, was dat eind jaren zeventig niet het geval. De loop was ingekapseld met brokken steen en moest worden kaalgebikt. Maar eenmaal op het land moest het metaal worden behandeld, anders zou het wegroesten.

Links

In het wrak werden Ierse munten uit 1836 gevonden uit de periode van koning George II.

onder

Op de draaibas staan het merkteken P en de cijfers 0-3-25. De P is van het Engelse woord proof (gekeurd) en de cijfers geven het gewicht aan.

boven

Een vergelijkbaar ingekapseld kanon, zoals dat uit een ander wrak na eeuwen uit het water kwam.

Fotocredit: Y.T. van Popta, RUG/GIA.

rechts

Rond het wrak bij Voorne lagen kleine kanonskogels; munitie bestemd voor de draaibas.

onder

De draaibas zoals die decennia bij duiker Jan van Oorschot in zijn tuin stond.

Aanvankelijk werd de draaibas bewaard in een bak met gewoon leidingwater en vervolgens behandeld met een electrolysemethode. Maar voor behoud voor de langere termijn had Van Oorschot uitgezocht dat verhitting in een oven van 1100 graden de beste conserveringsmethode was. „Maar waar vind je een oven waarin een kanon past?“, vertelt de voormalige sportduiker. De oplossing werd geboden door een vakantiekenis. „Ik ontmoette iemand die bij Philips in Eindhoven werkte waar ze een grote oven hadden.”

In de Philips Harderij ondergingen de kanonlopen een reductie met waterstof die de metallurgische structuur wijzigde en het ijzer stabiel maakte. Na afloop werden de lopen bedekt met transparante Noorse houtlak. Deze behandeling van de 85 centimeter lange, ongeveer 50 kilo wegende draaibas, had het gewenste effect. Nog altijd ziet de loop er fantastisch uit.

Hoewel er vijf kanonslopen zijn aangetroffen, denkt kanonnenexpert Brinck dat het er meer geweest moeten zijn. Hij vermoedt een stuk of acht à tien exemplaren, vier of vijf aan elke kant van het schip. De bemanning van het schip schat hij op tien à twaalf zeelieden. Het schip mag dan klein zijn geweest, nog geen 16 meter lang, dat was geen beletsel om er de zeeën mee te bevaren. „Het schip van Willem Barentsz, waarvan in Harlingen een replica ligt, is amper groter en was bedoeld om de vaarweg naar China te ontdekken,” aldus Brinck. „Dat schip had zeventien man als bemanning en veertien kanonnen.”

De locatie van de kleine koopvaarder in het Oostvoornse Meer was na verloop van tijd bij veel sportduikers bekend. Dit had als nadeel dat voortdurend individuele sportduikers op souvenirjacht het onderzoek verstoorden. Ook had men indertijd al te kampen met vandalisme. De container met apparatuur op het strand werd opengebroken, als vuilnisbak gebruikt en vernield. Het wrak zelf werd ook beschadigd. Als het onderzoeksteam vertrokken was, grepen de avonturiers hun kans. Een verzoek indertijd in de krant om het wrak te respecteren had een averechts effect. Nog nooit werden er zoveel vernielingen gepleegd als het weekend na de publicatie. Een van de ankers werd aan de kant geslept en werd later in zeer slechte staat teruggevonden. Eenmaal werd zelfs geprobeerd het hele wrak met drijflichamen ‘effe in zijn geheel te lichten’.

Het onderzoek, naar wat later OVMI (Oostvoornse Meer 1) is gaan heten, liep van 1976 tot 1982. In de decennia die volgden zijn meerdere wrakken in en rond het Oostvoornse Meer ontdekt, onderzocht en beschreven. De onderwaterarcheologie werd volwassen. De ideale omstandigheden lijken echter voorbij. Uit metingen bleek dat het verzoete, heldere meer - zo prettig voor de duikers - nadelen had voor de natuur. Er zat nauwelijks meer leven in het water. Door er tegenwoordig weer zout water in te laten stromen moet de flora en fauna in het Oostvoornse Meer gevarieerder worden.

Uit een uitvoerig onderzoek, enkele jaren geleden, bleek dat inderdaad het geval. Het leven keert terug in het Oostvoornse Meer, maar daarmee ook de houtworm. En die heeft snel de wrakken ontdekt. De resten van de stoere schepen van weleer, worden langzaam opgepeuzeld.

Amateurduiker Jan van Oorschot, een van de initiatiefnemers van het project, blikt trots terug op die pioniersjaren. Hun praktijkervaring is benut om de onderwaterarcheologie te helpen ontwikkelen. In overleg met de betrokken instanties kreeg het duikteam toestemming de vondsten te houden. De draaibas van Van Oorschot heeft vier decennia in zijn tuin in het Groene Hart gestaan. Sinds kort is de maritieme vondst, opgedoken in de Brielse Maasmond, weer terug in Brielle. Van Oorschot: „De draaibas is weer thuis.”

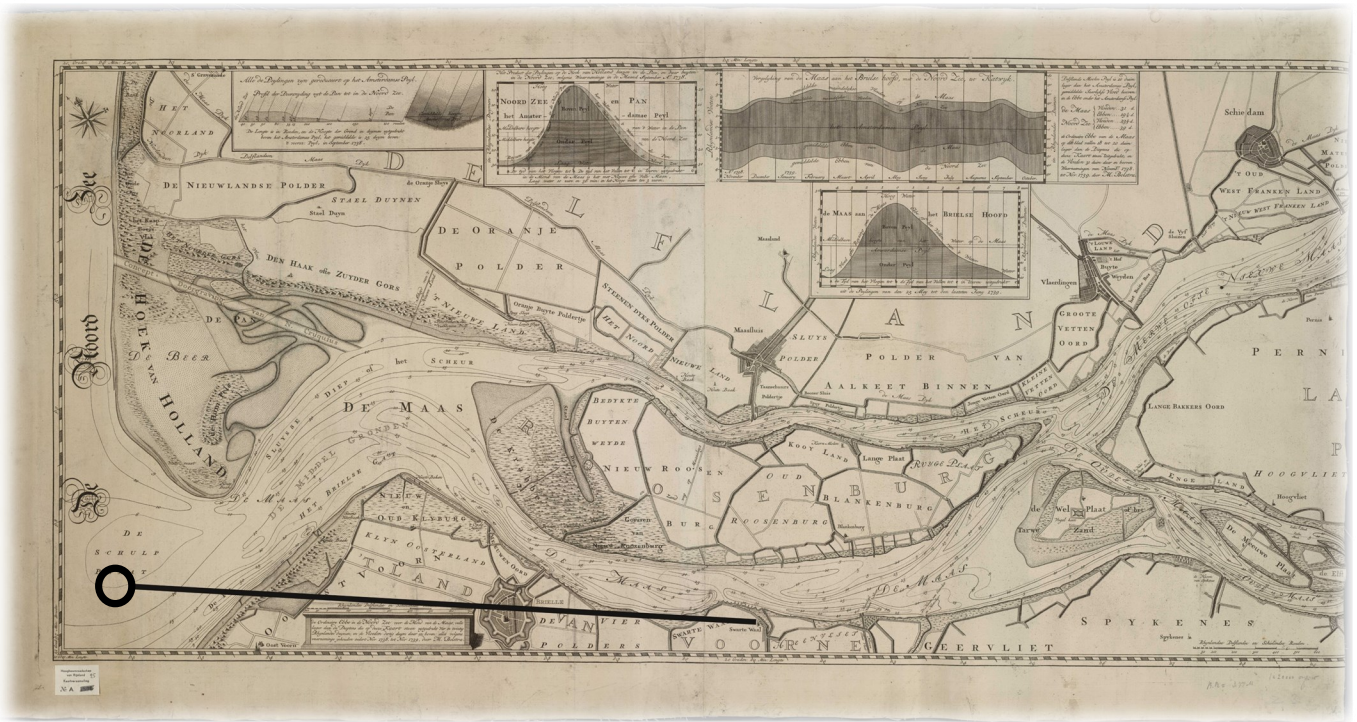
De duikers die de scheepsresten bij de voormalige riviermonding in het Oostvoornse Meer onderzochten, waren in 1978 betrokken bij de oprichting van de Stichting Onderwater Archeologie. De duikende amateur-archeologen zochten contact met overheidsinstanties en andere organisaties voor overleg, advies en vergunningen. De onderwaterarcheologie stond nog in de kinderschoenen. De regelgeving was verwarrend. Er was in de jaren zestig en zeventig wel onderzoek naar wrakken, maar dan vooral naar resten die bij het droogleggen van de polders in de voormalige Zuiderzee aan de oppervlakte kwamen. Op het nieuwe land dus. Onderzoek naar wrakken op de zeebodem kwam weinig voor, had geen prioriteit en was wettelijk niet (goed) geregeld. In overleg met Rijkswaterstaat, de dienst Domeinen, de toenmalige gemeente Oostvoorne, provincie en Rijk, kwam het project op gang. Jan van Oorschot regelde vergunningen, bijvoorbeeld om in en rond het wrak grond te verplaatsen. Gaandeweg, ook omdat vanuit de Raad van Europa meer aandacht werd gevraagd voor cultureel erfgoed onder water, werd vanuit de overheid een coördinator onderwaterarcheologie aangesteld.

boven

Amateurduiker Jan van Oorschot bij het wrak in het Oostvoornse Meer, begin jaren 70.

boven

Door eenzelfde lijn te trekken op een moderne kaart en op een historische kaart van de Maasmond, is de locatie aan te geven waar het schip verging.

Omdat snel duidelijk was dat het wrak flink beschadigd was, werd ervoor gekozen het wrak in het Oostvoornse Meer als proefproject te zien. Een leerschool voor onderwaterarcheologie. Er werd geëxperimenteerd met allerlei technieken: van voorzichtig vrijmaken van het wrak tot opmeten, veiligstellen, documenteren, fotograferen en conserveren van de vondsten. Ook werden verschillende materialen uitgetest, van de meest praktische tekenuitrusting tot röntgenapparatuur. En de communicatie, zowel boven als onder water, werd in de praktijk uitgewerkt. Er kwamen afspraken over veilig duiken. Zeer noodzakelijk, want gedurende het project viel een fataal ongeval te betreuren. Een van de duikers overleed tijdens zijn onderzoek in de voormalige riviermonding van Voorne.

Sinds de jaren tachtig is er veel gebeurd. Aangespoord door Brussel besteedde de overheid steeds meer aandacht aan de onderwaterarcheologie. In de jaren negentig verenigden duikers zich in een werkgroep die onderdeel werd van de landelijke Archeologische Werkgemeenschap Nederland. Samenwerking tussen beroepsarcheologen en amateurduikers bleef mogelijk, maar nieuwe wet- en regelgeving maakt het de sportduikers niet makkelijk. Dat is nog zo. Met de Erfgoedwet uit 2016 leek het voor maritieme amateur-historici nagenoeg onmogelijk hun onderwaterhobby bij wrakken (globaal: het in kaart brengen van wrakken en vondsten) uit te voeren. De procedure om de wet ten gunste van de welwillende duikers aan te passen loopt anno nu nog.

Belangrijkste geraadpleegde bronnen:

Het Oostvoornse wrak, Onderzoek van een scheepsrestant in het Oostvoornse Meer uitgevoerd door Nederlandse sportduikers, Normann e.a. STOA, Lelystad 1987.

Boorrapporten 651, Archeologisch onderzoek naar vijf scheepswrakken, Maasvlakte 1 HES terminal, wrakken SL7 tot en met SL11. W.B. Waldus en P.H.J.I. Ploegaert.

Nederlandse Archeologische Rapporten 064, Het Oostvoornse Meer: van economische verkeersader tot recreatieplas, J.Opdebeeck, T. Coenen en S. van den Brenk.

De bevaarbaarheid van de Maasmond sedert de 16de eeuw, Toegepast historisch-geografisch onderzoek onder de waterspiegel. T.H. Hofland.

Verder bekeken bronnen: Vooronderzoek archeologie, Grootschalige locatie voor de berging van baggerspecie uit het benedenrivierengebied, april 1986.

The Adelaar, a Dutch East-Indiaman wrecked in 1728 off Barra, other Hebrides, Scotland. Clin J.M.Martin 2005.

Paleo Aktueel van GIA, Het geschut van de Queen Anne, een reconstructie van de bewapening van een 18de eeuws koopvaardij-schip.

Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. Kanonnen van Nederland, Nederlands geschut en andere oude kanonnen in Nederland, 2020, Nico Brinck.

Foto's: Jan van Oorschot, Ad Hoogerwerf, kadaster, Y.T. van Popta, RUG/GIA.

VAN DE VERENIGING

Na corona, feestjaar 450 jaar ‘Doe open de poort’ en opgaan in de nieuwe gemeente Voorne aan Zee zou je verwachten dat het even wat rustiger werd in Brielle. Daar was toch niet echt sprake van. De warme zomer zorgde ervoor dat de straten rijk gevuld waren met bezoekers van heinde en verre. Een opsteker voor de stad!

Onze jaarvergadering op 19 april stond, naast de verenigingszaken, in het teken van het Rampjaar 1672/73: het onderwerp van de tentoonstelling van het museum in 2023. In een interessante lezing van historicus dr. Anne Doedens over de operaties van de Engelse spionage in deze jaren liet hij ons kennismaken met een nieuw perspectief op de geschiedenis. Vanuit pas kort ontsloten (ooit geheime) verslagen van een Engels netwerk kon uit de eerste hand een beeld worden opgebouwd van de gebeurtenissen. Daarin speelden direct en ter plaatse betrokken spionnen, die heen en weer voeren tussen Harwich en Brielle/Hellevoetsluis een hoofdrol. Voor veel toehoorders waren vele naar voren gebrachte feiten en de rol van Den Briel daarbij verrassend.

Op 9 juni is door het Historisch Museum, na enige vertraging, een vervolgvitgave bij het boek 100 jaar Verzamelen 1912-2012 uitgegeven. Het boek ‘Honderd Jaar Verzamelen 1912- 2012 Tien Jaar later 2022’ is gefinancierd door de Historische Vereniging. Het eerste exemplaar van het boek werd door de wethouder Cultuur van Voorne Aan Zee, mevrouw Janneke Postma, overhandigd aan de voorzitter van de Eerste Kamer, prof. dr. J.A. Bruin. Aansluitend onthulde de heer Bruijn samen met de wethouder het portret dat Michiel Janszn. van Mierevelt (1566-1641) in 1607 schilderde van Maurits van Nassau (1567-1625). Dit portret hangt normaliter in het gebouw waar de Eerste Kamer der Staten-Generaal zetelt. Nu het Binnenhof wordt verbouwd, kwam het portret als langdurig bruikleen beschikbaar voor het Historisch Museum Den Briel.

Enkele leden van het Briels Klokkenluiders Gilde hebben het initiatief genomen om in Brielle de middeleeuwse schrijver-dichter Jacob van Maerlant voor het voetlicht te brengen. Jacob van Maerlant was een van de eerste (middeleeuwse) Brielse beroemdheden. Zijn naam is in Brielle wel bekend bij Neerlandici en leraren en als benaming van scholen en straten, maar verder helaas te weinig. Thans wordt een programma ontwikkeld om Van Maerlant en zijn werken meer bekendheid te geven. De Historische Vereniging werkt hier aan mee door bij de komende ALV-Najaarsbijeenkomst op 23 november de initiatiefnemers uit te nodigen voor een lezing met als onderwerp Jacob van Maerlant en de middeleeuwse cultuur. Ook in deze Ma-re wordt een toelichting gegeven op ‘de koster van de vroegere Pieterskerk’.

In februari plande het bestuur traditiegetrouw voor de leden een excursie, Hierbij viel de keuze op een bezoek aan Leiden en het Rijksmuseum van Oudheden op 7 september. Daarbij werd gesteld dat er zich op 15 augustus minimaal 30 leden aangemeld moesten hebben wilde de excursie door kunnen gaan, maar helaas werd dit aantal niet gehaald en moest de excursie worden gecancelled.

Op de bestuursvergadering van 4 oktober hebben wij het teleurstellende resultaat besproken en naar de mogelijke oorzaak gezocht. Vragen rezen als: zijn musea nog genoeg in trek of alleen bij een speciaal programma of expositie, of is iedereen er al geweest of zijn de kosten voor de leden nog op te brengen? Wij hebben besloten om alvorens een besluit te nemen om in 2024 nog een excursie te plannen, de ALV te vragen hoe de leden hierover denken. Dit punt komt ter sprake op de komende ALV op 23 november.

Dick Verbeek
Voorzitter

EVEN KENNISMAKEN,

Mijn naam is Frank van Bohemen
Geboren op 16 oktober 1955 te Oostvoorne
Wonende te Brielle

Telefoonnummer 06-13002688
Email f.van.bohemen@kpnplanet.nl

Penningmeester per 1 januari 2023

Voor wie mij nog niet kent: ik kom uit een gezin van tien kinderen.

Mijn ouders waren bekende Briellenaren en uitbater van het café Het Huis de Twee Getuigen.

De naam van het café heeft als achtergrond dat tijdens de opstand op 9 juli 1572 negentien priesters in Den Briel werden opgehangen in een turfschuur die aan een vernietigd klooster toebehoorde; vervolgens werden hun lichamen verminkt. Van deze gebeurtenis waren twee personen uit Brielle getuige.

Na mijn middelbare schooltijd ben ik in 1974 gaan werken als administratief medewerker bij Van Ommen Rotterdam.

Van september 1980 tot april 2015 heb ik gewerkt bij E.ON Benelux en heb ik me, met diverse opleidingen, ontwikkeld in financieel-administratieve functies met als specialisatie SAP-applicaties.

In 2015 werden mijn werkzaamheden verplaatst naar Cluj in Roemenië. Ik ben daar twee maanden geweest om mijn werkzaamheden aan de medewerkers over te dragen.

In de periode november 2015 tot april 2023 heb ik werkzaamheden verricht bij het COA als Senior Medewerker Financiële Ondersteuning.

Zoals u zich wellicht kunt voorstellen, gaat mijn belangstelling uit naar cijfers. Geen verassing dus, dat ik dan ook de rol van penningmeester op mij heb genomen binnen het bestuur van onze mooie Historische Vereniging De Brielse Maasmond.

De eerste opdracht die ik van het bestuur kreeg was de ledenadministratie en -boekhouding, samen met secretaris Ronald de Ridder, te optimaliseren. Hiervoor maken we gebruik van een nieuw administratief pakket E-Boekhouden.nl.

We zijn inmiddels al een eind gevorderd; we missen alleen nog 90 e-mailadressen.

Bij dezen de oproep c.q. het verzoek om uw e-mailadressen nogmaals te mailen naar f.van.bohemen@kpnplanet.nl

Mijn kennis van de historie van Brielle is beperkt. Bij de leden van onze vereniging is deze kennis in ruime mate aanwezig. Door mijn participatie binnen het bestuur hoop ik mijn historische kennis te vergroten. Ik ben ook zeer benieuwd naar ideeën en suggesties die bij de leden leven, om onze vereniging nog mooier te maken. Ik ben voorstander van een open bestuurscultuur. U kunt mij en de andere bestuursleden altijd aanspreken om zaken te bespreken.

Brielle buiten de wallen (1)

Als een olievlek breidde Brielle zich na de Tweede Wereldoorlog uit over de omliggende weilanden. In de eerste aflevering van de serie 'Brielle buiten de wallen' wordt de voorgeschiedenis geschetst van de meest ingrijpende stadsuitbreiding uit de Brielse geschiedenis. Hoe kon het gebeuren dat de vestingstad in de tweede helft van de vorige eeuw uit haar jasje zou groeien?

Tekst: Nico de Vries

Vrijpalen, op zo'n tweehonderd meter buiten de veste, hadden sinds mensenheugenis de stadsgrens gemarkeerd. Tussen die zeven palen en de wallen lag een stukje niemandsland, waarop geen huis stond, waar het geschut op de wallen vrij spel had. Een strookje boerenland dat niemand in de weg zat. De vesting bood veiligheid en volop ruimte.

Gewoond werd er langs de Binnenhaven, het Maarland, de Langestraat, de Nobel- en Voorstraat en aan de dwarsstraten binnen dat gebied. Oostelijk ervan trof je de bedrijven en bedrijfjes aan. In het zuidwestelijk deel van de stad lagen de tuinderijen en een enkele boerderij.

Tot aan de Tweede Wereldoorlog veranderde er in het stadsbeeld nauwelijks iets. Dat er zo weinig werd gebouwd, lag aan het inwoneraantal. In 1798 woonden er 3.170 mannen, vrouwen en kinderen in de stad, tussen 1840 en 1880 waren er dat rond de 4.400. Daarna was dat aantal in 1940 teruggelopen tot 3.389. Rotterdam met zijn havens trok. Jongeren verlieten Den Briel. Slechts een handjevol ouderen verhuisde naar de vestingstad.

Natuurlijk stond ook in Den Briel de tijd niet stil. Halverwege de negentiende eeuw groeide het besef dat hygiëne en epidemieën hand-in-hand gingen. In donkere, vochtige huizen waar de riolering ontbrak, waar de poepdoos op de gang stond en waar in een en hetzelfde vertrek gewoond, gekookt en geslapen werd, wemelde het van de bacteriën en virussen en niet zelden van de muizen en ratten.

Op de deurpost van zo'n zeventig Brielse woningen zou naar de letter van de Woningwet uit 1901 het bordje 'Onbewoonbaar verklaard' gespijkerd moeten zijn, grofweg één op de tien huizen. Het betrof vooral de armenwoningen aan het einde van de Langestraat, die rijp waren voor de sloop. De oplossing werd gevonden aan de Venkelstraat, waar enkele tuinderijen en een boomgaard werden onteigend voor de bouw van vierentwintig arbeiderswoningen en vijf burgerwoonhuizen. Op woensdag 1 mei 1912 vond bezichtiging van de eerste opgeleverde woningen plaats.

boven

In 1959 zag een langjarig plan voor grootschalige woningbouw in Brielle het levenslicht. Op de kaart zien we de wijken Meeuwoord-Noord en Rugge als grijze vlekken weergegeven, maar zijn ook de contouren aangegeven van wijken waarover pas veel later zou worden gesproken.

Verder ontbrak het Brielle aan goede middenstandswoningen. Het devies in die jaren was meer licht, meer lucht, meer ruimte. Wie droomde niet van een villa in een parkachtige omgeving? In Brielle was zo'n plek te vinden: in de Plantage, tot 1700, tot de aanleg van de nieuwe vestingwallen een onlosmakelijk deel van de stad, maar daarna ervan afgesneden. In de negentiende eeuw werd deze voormalige stadswijk verfraaid tot een stadspark.

In 1917 zag een timmerman uit Tinte daar zijn kans schoon en betrok als eerste een woning buiten de veste, aan de Rijkstraatweg met de Plantage als achtertuin. Notaris L.P. van den Blink die veel grond in de Plantage bezat, volgde weldra. Tussen 1923 en 1937 verrezen aan de Jan Matthijsenlaan en de Spuilaan verschillende villa's.

Ondernemers, hogere ambtenaren en leerkrachten hadden wel oren naar dat wonen buiten de vesting. Op het ravelijn voor de Kaaiport werd in de jaren dertig onder regie van de directeur van de Brielsche Houthandel en zagerij, A. van der Zee, acht twee-onder-één-kap-woningen gerea-

liseerd en vier vrijstaande woningen. Het vooroorlogse Brielle gold, wat betreft de bouw van arbeiders- en middenstandswoningen, in de regio als voorbeeld.

Na de Tweede Wereldoorlog, in de jaren van de wederopbouw, was dat plotsklap anders. In de omliggende dorpen werden de monumentale panden opeens gezien als krotten en werd de vestingstad afgeschilderd als een 'dooie stad', die het predikaat stad nauwelijks meer waardig was. De eeuwenoude rol van Brielle als hét economische, bestuurlijke en culturele centrum van Voorne-Putten stond onder druk.

De achtergrond van die negatieve bejegeningen lag op de Rotterdamse tekentafels, waar de haven in westwaartse richting werd uitgebreid, te beginnen met de Botlek. Elk dorp zag kansen om te profiteren van de voorspelde stroom nieuwe werknemers met hun gezinnen.

In die naoorlogse jaren werden er opnieuw hogere eisen gesteld aan woningen, aan het woongenot, aan de kwaliteit van scholen en overheidsgebouwen als de Belastingdienst en Marechaussee. Wilde Brielle haar regionale centrumfunctie

onder

De kassen en weilanden in de vooroorlogse binnenstad. Op de achtergrond de Zuiddam, de Oostvoornseweg en de watertoren. Deze foto is in twintiger jaren genomen vanaf de Sint-Catharijnekkerk.

rechts

Jaren dertig, het Egter van Wissekerkeplein in aanbouw. Drie van de vier vrijstaande woningen moeten nog worden gebouwd. Aan de twee-onder-een-kapwoning, tweede van rechts, wordt nog volop gewerkt.

behouden dan zou er binnen de vesting ruimte moeten worden gevonden voor nieuwe scholen, voor betere kantoren en voor grotere huizen. Maar de tuinders en ondernemers binnen de vesting dachten er niet aan hun bedrijven op te geven. De stad kon geen kant op. Ter wille van de woningbouw aan de Witte de Withstraat stonden Maarlandbewoners noodgedwongen een stukje van hun tuin af.

In het Brielse stadhuis werd de smalle strook grondbezit buiten de wallen ervaren als een door de geschiedenis opgelegd keurslijf. Wilde Brielle met oog op de toekomst een heuse sprong voorwaarts maken dan was er een rigoureuze maatregel nodig: gebiedsuitbreiding. In eerste aanleg werd gedacht aan een expansie in oostelijke richting, aan annexatie van het nabijgelegen Vierpolders. De dorpingen kwamen in 1951 massaal in verzet. In Oostvoorne schoot het plan om grondgebied van die plattelandsgemeente over te dragen aan Brielle eveneens in het verkeerde keelgat. Het gesteggel over nieuwe gemeentegrenzen zou tien jaar in beslag nemen.

Ondertussen zat Brielle niet stil. Voor de kleine stroken die de stad buiten de wallen tot haar beschikking had, werden plannen gesmeed. In 1949 werd het idee geopperd woningen te bouwen in Meeuwenoord, op de smalle strook langs de Prikkevest. Lang lag de provincie Zuid-Holland lag dwars. Na het afsluiten van de Brielse Maas voorzag de provincie daar een groot watersportcentrum met jachthavens, een hotel en recreatiewoningen.

In augustus 1958 sloeg wethouder A. van der Zee de eerste paal voor achtentwintig woningen in Noord-Meeuwenoord. Zes weken later legde burgemeester D.M. van Zwieten de eerste steen. 'Een historisch gebeuren', stelde de Nieuwe Brielsche Courant vast. In die dagen was het plan Klein-Rugge om in die polder 258 huizen te bouwen in een ver gevorderd stadium.

Maar wilde Brielle niet alleen morgen, maar ook overmorgen kunnen uitbreiden dan was er meer grond nodig. In 1959 werden alle partijen het eens over een grenswijzing. Oostvoorne zou een deel van haar grondgebied laten aan de vestingstad. Deze buurgemeente deed afstand van een deel van de polder Rugge en van Noord-Meeuwenoord, Vierpolders van Zuid-Meeuwenoord. De provincie Zuid-Holland liet haar bezwaren tegen woningbouw in Meeuwenoord varen. 'Zonder veel geestdrift' kon ze zich verenigen met 'de twee woonbuurtjes, gelegen tegen de stadsgracht'. De 28 woningen in Noord-Meeuwenoord mochten er 106 worden. In datzelfde jaar 1959 lag er ook een plan op tafel voor de bouw van 2510 woningen in Groot-Rugge.

De nieuwe, ruimere stadsgrens die op 1 januari 1960 formeel van kracht werd, kwam voor Brielle geen dag te laat. Rotterdam vergroef die dagen de akkers van Rozenburg tot haven- en industrieterrein. De vestingstad kon zich manifesteren als woonstad van de toekomst, met de slogan 'Brielle, sleutel tot Europoort'.

Samen schrijven we geschiedenis

Driekwart eeuw geleden, in oktober 1958, legde burgemeester D.M. van Zwieten de eerste steen voor een complex woningen in Noord-Meeuwenoord. Acht weken eerder was de eerste paal voor de 28 woningen geslagen.

De Brielse Mare blikt in deze en de volgende uitgaven terug op de bouw van de wijken Meeuwenoord en Rugge. In de serie 'Brielle buiten de wallen' wordt gesproken met de eerste bewoners van die wijken. Met hen gaan we terug naar hun woningen, de inrichting ervan, naar de winkels en naar de scholen van toen.

Bent u een van die eerste bewoners en wilt u uw verhaal en foto's van toen met ons delen dan staat de redactie van de Brielse Mare klaar om uw herinneringen op te tekenen en uw beeldmateriaal te digitaliseren.

Wilt u meedoen aan dit unieke project waarin de hedendaagse geschiedenis van Brielle wordt geschreven, dan kunt u mailen naar het e-mailadres briellebuitendewallen@gmail.com of bellen naar 06 11093777.

Zo kunnen we samen geschiedenis schrijven.

links boven

Een advertentie waarmee Brielle lonkte naar de toekomstige bewoners voor de nieuwe woningen in Rugge.

rechts boven

Burgemeester Van Zwieten legde vijftien jaar geleden de eerste steen voor de grootschalige woningbouw buiten de wallen.

Wordt 2024 een Maerlant-jaar?

Jacob van Maerlant.

Tekst: Rob van Breda

Volgend jaar zal er in het weekend van 22 en 23 juni, op Bastion IX van de Brielse vesting een viertal voorstellingen worden gegeven over leven en werken van de beroemde dichter-schrijver Jacob van Maerlant. De man die in de dertiende eeuw hier circa tien jaar, in het toenmalige plaatsje Maerlant heeft gewoond en gewerkt. In deze voorstellingen zal tevens de wordingsgeschiedenis van ons eiland Voorne aan bod komen. Dit alles in een combinatie van veel muziek, dans, toneel en filmfragmenten middels twee grote LED-schermen. Het publiek zal dit alles gaan (mee)beleven, vanaf een podium, geplaatst midden in het spel. In de aanloop naar deze voorstellingen, zal er in de Sint-Catharijnekkerk een drietal lezingen worden gehouden over het thema Jacob van Maerlant en het eiland Voorne.

onder

Pieterskerk

(De tekening van bijgaande kerk is zeer waarschijnlijk niet van het kerkje uit de dertiende eeuw, maar een latere versie uit de vijftiende eeuw. Alle bronnen spreken echter van Jacob van Maerlant als koster van de Pieterskerk in de dertiende eeuw).

Op 11 april 2024 zal de bekende Maerlant-kenner Frits van Oostrom, spreken over de periode waarin Van Maerlant hier op Voorne verbleef;
Op 16 mei zal de archeoloog Jurrien-Moree een lezing geven over het Voorne in de dertiende eeuw;
Op 13 juni zal Jan Hutsebaut, conservator van het Maerlant / Uilenspiegel museum in het Vlaamse Damme, de plaats waar Jacob van Maerlant ligt begraven, een lezing geven over de periode waarin van Maerlant in het Vlaamse Damme verbleef. De lezingen zullen muzikaal worden ondersteund door het Briels Beiaardkoor, the Land of Song en Pekel.

Terug in de tijd

De Brielse haven is van origine altijd een zeehaven geweest. Dit heeft zowel voor- als nadelen. Enerzijds is er de visvangst en handel over zee, maar door de open ligging aan zee zijn er ook nu en dan overstromingen. Oudere Briellenaars kunnen zich nog heel goed herinneren hoe hun vaders bij springtij of stormdreiging vloedplanken plaatsten rondom de huizen gelegen aan het Maarland. Daarna werden de kieren nog eens goed met klei aangesmeerd om ze goed waterdicht te krijgen en zo het hoge water letterlijk buiten de deur te houden. De naam Maerland is overigens afgeleid van Mare-land, land gelegen aan zee. De eerste bewoners van het plaatsje Maerland kozen in de dertiende eeuw, eveneens om droge voeten te houden, dan ook heel praktisch voor het hoogstgelegen deel van de havenkade als woonplaats. Dat hogergelegen deel was in de dertiende eeuw (en is nu nog steeds) het laatste stukje Maarland Zuidzijde. Het gedeelte dat aansluit op de Langestraat. Er werd toen vanuit die kade met schepen gevist in de Maasmond en op zee.

Tevens ontstond er na verloop van tijd enige handel met Engeland en later ook met de Oostzee. Beide activiteiten leverden een zekere welvaart op en zodoende kon de gemeenschap zich op den duur een eigen kerkje veroorloven. Dit kerkje, de Pieterskerk, bevond zich op het huidige Asylplein.

Koster Jacob

Rond het jaar 1259 werd er voor het kerkje een nieuwe koster gezocht. De toen nog vrij jonge man die zich daarvoor aanmelde, was afkomstig uit de omgeving van het Vlaamse Brugge. Al snel bleek echter, dat de nieuwe koster, voor zijn nieuwe baan behoorlijk was 'overgekwalificeerd', zoals we tegenwoordig zeggen. Naast uiteraard een uitstekende kennis van het toenmalige Nederlands, het Diets, beheerste hij het Frans en tevens - en dat bleek achteraf

nog veel belangrijker te zijn - het *Latijn*. Al snel werd duidelijk dat de jonge koster beschikte over een aantal vaardigheden die niet zo veel met het kosterschap te maken hadden, maar des te meer met lesgeven en vooral met het schrijven. Met name door dit laatste, is de toenmalige koster Jacob binnen het Nederlandse taalgebied een beroemd man geworden. Jacob gaf naast zijn kosterverplichtingen, ook regelmatig lessen schrijfles aan de plaatselijke kinderen maar deed dit eveneens voor een aantal jonge edelen uit de omgeving. Onder hen bevond zich naar alle waarschijnlijkheid ook de jonge Floris de Vijfde die al op tweejarige leeftijd wees was geworden. De vader van de jonge Floris, graaf Willem II, was namelijk in het jaar 1256, op een strafexpeditie tegen de West-Friezen, zo onverstandig geweest om voor zijn eigen troepen uit, de vijand tegemoet te treden en was daarbij met paard en al door het ijs gezakt, waarna hij voor de Friezen natuurlijk een gemakkelijk slachtoffer bleek. De ontsteltenis over zijn onverwachte dood was in den lande daarna bijzonder groot. De vader van Floris, graaf Willem II, was namelijk niet alleen graaf van Holland en Zeeland, maar tevens koning van het hele Rooms-Duitse Rijk. Er ontstond als gevolg van zijn onverwachte dood een diepe constitutionele crisis. Zijn zoontje, de toen nog zeer jonge Floris kwam uiteindelijk onder de hoede terecht van de zuster van overleden Willem II, gravin Aleide van Avesnes, die toen regelmatig aan het hof van Voorne verbleef. Het is niet geheel zeker, maar wel zeer waarschijnlijk dat Jacob tevens de jonge Floris de Vijfde

onder zijn leerlingen mocht rekenen. Dit laatste wordt door Maerlant-kenner Frits van Oostrom zeer aannemelijk gemaakt in zijn werk *'Maerlants wereld'*. In hun latere levens zullen Jacob en Floris regelmatig contact met elkaar blijven houden. Floris is daarbij meestal de 'mecenas', de financier en opdrachtgever van latere door Jacob te schrijven werken.

Schrijven

Naast lesgeven blijkt dus het schrijven de echte grote passie en kunde van koster Jacob te zijn. Zijn latere beroemdheid, dankt hij dan ook aan het feit dat hij de eerste was die de wereldgeschiedenis, tot dan toe uitsluitend beschreven in het Latijn, vertaald heeft in het toenmalige Nederlands, het Diets. Na het verschijnen van zijn eerste boek konden Nederlanders daardoor voor het eerst kennisnemen van de wereldgeschiedenis zoals die tot op dat moment bekend was. In de krappe tien jaar waarin Jacob hier op Voorne verbleef, is hij als schrijver ongelooflijk productief geweest. Het eerste door hem hier geschreven werk is *'Alexanders geesten'*, een boek waarin hij het leven en de krijgsverrichtingen beschrijft van de luisterrijke vorst Alexander de Grote. Hij draagt dit werk op aan de jonge Floris de Vijfde, waarbij hij er voor zorgt dat het wapenschild van de grote vorst Alexander, een rode klimmende leeuw op een gouden veld, samenvalt met het toenmalige Hollandse wapenschild. Het werk heeft overduidelijk als doel om zowel een troost als ook een voorbeeld te zijn voor de dan nog jonge Floris. Ook in de boeken die hij daarna schrijft, geeft Jacob blijk een grote fascinatie te hebben voor veelbelovende vorsten. Koningen die na vaak een moeilijke start, in hun latere leven tot grote daden zijn gekomen. Dit is een thema dat in zijn gehele latere oeuvre nog vaak zal terugkeren.

Plaquette op het Asylplein.

Verdere werken

Jacob krijgt kennelijk de smaak van het schrijven te pakken, want al snel volgt er daarna nog een aantal andere werken. In de meeste gevallen zijn dat vertalingen van reeds bestaande manuscripten die voordien uitsluitend bestonden in het Latijn en nu door Jacobs boeken beschikbaar komen voor lezers in het Dietse taalgebied. De norm voor schrijven in die tijd was overigens niet echt gemakkelijk. Een tekst moest namelijk in een soort versvorm worden geschreven en daarbij ook nog eens op rijm. Zo'n vers bestaat dan meestal uit vier of zes regels,

waarbij steeds de elkaar opvolgende regels op elkaar behoren te rijmen. Bijvoorbeeld in het boek 'Der naturen bloeme', waarbij hij tot in de kleinste details de natuur beschrijft, komt onderstaand gedicht voor. Het gaat over hier het damhert dat vaak de prooi is van felle dieren zoals de wolf.

Dese beesten die bedieden

Die gheemnte van den lieden

Die proye sijn der hoge heren

waer so si hem bene keren

Alle die heren op hem gapen

Bede ridders ende papen

Vrij vertaald betekent het bovenstaande:

'Deze dieren maken duidelijk hoe het vergaat met eenvoudige lieden die vaak de prooi vormen van de hoge heren: waarheen zij zich ook keren, alle heren jagen op hen, zowel ridders als priesters'.

Zes werken

In totaal schrijft Jacob in de tien jaar waarin hij hier op Voorne verblijft, zes werken. Het hoge werktempo dat de dan relatief jonge schrijver daarbij aan de dag legt, wordt ook in latere jaren keer op keer als verbazingwekkend hoog genoemd. Hieronder een overzicht van de boeken en het jaar waarin hij die hij hier te Maerland heeft geschreven:

Jaar 1259 'Alexanders geesten', een biografie van Alexander de Grote, in 14.276 verzen geschreven in circa 6 maanden;

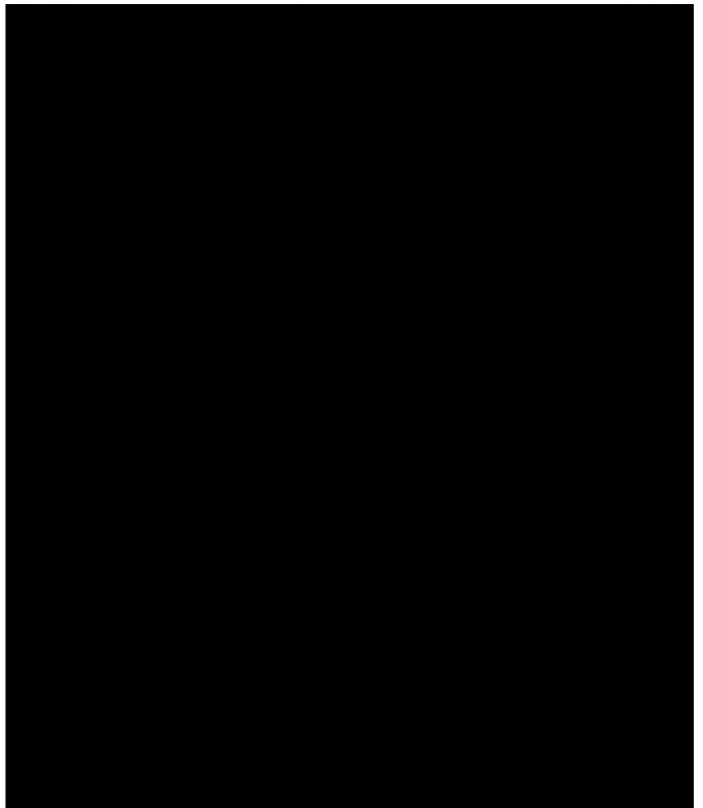
Jaar 1261 'Historie van den Grale', geschiedenis van de jonge koning Arthur en Merlijn, ca.10.000 verzen in circa 4,5 maanden;

Jaar 1262 'Roman van Torec', een Arthur-roman in ca 4000 verzen, geschreven in circa 2 maanden;

Jaar 1263 'Somniaris & lapidarius', een boek over dromen en edelstenen;

Jaar 1264 'History van Troyen', de geschiedenis van de Griekse Argonauten en de Trojaanse oorlog. Ruim 40.000 verzen, geschreven in circa. 23 maanden;

Jaar 1266 'Heimelijkheid der heimelijkheden', een vorstenspiegel voor de jonge Floris, ruim 2000 verzen in 1,5 maand.

Jacob zal ongeveer tien jaar op Voorne verblijven, maar als hij uiteindelijk rond het jaar 1270, besluit terug te gaan naar het Vlaamse Damme, gebeurt er iets bijzonders. Hij neemt dan namelijk een andere achternaam aan. Hij noemt zichzelf voortaan Jacob van Maerlant, naar Mare-land dus. Dat verklaart ook de naam Maerlant College. De jaren die hij hier doorbracht, zijn voor hem kennelijk zo belangrijk geweest dat hij besloot om voortaan met deze achternaam verder door het leven te gaan. Onder de naam Jacob van Maerlant heeft hij uiteindelijk de grote bekendheid gekregen die voortduurt tot op de dag van vandaag.

Terug naar Vlaanderen

Jacob vestigt zich vervolgens in het plaatsje Damme. Men vermoedt dat hij daar stadsklerk werd, maar dat is bepaald niet zeker. De plaats Damme was gelegen aan het einde van het toenmalige Zwin, in de dertiende eeuw een zijtak van de Westerschelde. Damme ontleent zijn naam aan een opgeworpen dam in het Zwin. Het tegenwoordig wat ingeslapen plaatsje was toen een zeer drukke overslagplaats voor alle aangevoerde goederen voor de iets zuidelijker gelegen zeer belangrijke stad Brugge. Als stadsklerk zal hij het daar dus wel druk hebben gehad. De geschiedenis leert echter, dat hij ook toen blijkbaar nog ruim voldoende tijd over had om te schrijven, want de echte grote werken moesten nog komen.

In Damme schrijft hij de volgende werken:

Jaar 1270 'Der Nature Bloeme', een encyclopedie over de natuur in bijna 17.000 verzen, geschreven in 9,5 maanden;

Jaar 1271 'De Rijmbijbel' en 'De wrake van Jerusalem', dus het volledige Oude en Nieuwe Testament gevolgd door de Joods-Romeinse oorlogen. Dit alles in ca 35.000 verzen, geschreven in 20 maanden;

Jaar 1274 'Het leven van de heilige Clara', het heiligenleven van Clara van Assisi. (verloren gegaan);

Jaar 1275 'Sinte Franciscus leven', het heiligenleven van Franciscus van Assisi, geschreven voor de Minderbroeders te Utrecht. Ruim 10.000 verzen;

Jaar 1285 'Spiegel Historeal', de wereldgeschiedenis van de schepping tot aan de eerste Kruistocht. Geschreven in opdracht van Floris de Vijfde in ruim 90.000 verzen.

Het totaal, ons bekende oeuvre van Jacob van Maerlant gaat daarna nog verder met zo'n tien strofische gedichten waarvan ik u de namen zal besparen. Alles bij elkaar zijn deze geschreven in ca. 3500 verzen.

Als Jacob eind 13e eeuw overlijdt, laat hij een oeuvre na dat door kenners wordt geschat op ongeveer 300.000 verzen. Dit alles beschreven in ten minste 22 boeken in de Dietse, dus Nederlandse taal. Een aantal werken is helaas verloren gegaan.

In de jaren daarna, zullen schrijftkundigen hem daarom de eretitel geven: **'Vader van de Nederlandse taal'**. Dit als waardering voor de enorme betekenis die hij heeft gehad voor het Nederlandse taalgebied.

links boven

Standbeeld van Jacob van Maerlant voor het stadhuis te Damme.

rechts boven

Ligging van het plaatsje Damme aan het later dichtgeslibde Zwin (toen een zijtak van de Westerschelde).

onder

Jacob achter schrijftafel te Damme.

Langs de Motkreek veranderde een verliefde Brielse man moeras in katoenvelden

Tijdens een uitgebreid onderzoek naar de betrokkenheid van de vroegere inwoners van Voorne-Putten bij de slavernij ontdekte streekhistoricus Bob Benschop op de kaart van Suriname een plantage met de naam Den Briel. De Brielse Mare dook in het verleden van deze naar de vestingstad vernoemde plantage.

Tekst: Nico de Vries

Hendrik Maurits Wolff zag op 5 november 1751 in Brielle het levenslicht. Achter de Sint-Catharijnekerk zal hij als zoon van de *kapitein geweldige*, zoals het hoofd van de militaire politie toen werd genoemd, hebben gespeeld rond en in De Provoost. Dit was het straflokaal, waarin zijn vader garnizoenssoldaten bestrafte die hun boekje te buiten waren gegaan en soms ook opsloot.

In de schaduw van koningspalmen, een dikke zevenduizend kilometer westwaarts, huppelden in die dagen de zusjes Johanna Cornelia en Anna Dorothea op de oprijlaan van de plantage Frederiksdorp aan de Commewijnerivier. Hun vader, Johan Friederich Knöffel, had het beste met de meisjes voor, maar een onbeschreven blad was de Duitser bepaald niet. Het vooraanstaande lid van de lutherse gemeente had zich in 1751 voor het hoogste gerechtshof in Paramaribo moeten verantwoorden voor de 'drie of vier' klappen die zijn slavin Sara met de

boven

De militaire gevangenis ofwel provoost in Brielle was het speelterrein voor de jonge Hendrik Wolff (Streekarchief Voorne-Putten).

onder

Het geboortehuis van Anna van Frederiksdorp is tegenwoordig een gastenverblijf op het gelijknamige resort .

stok had gekregen. Sara, de concubine van Knöffel, was aan haar verwondingen overleden. Het hof hield de plantagehouder de hand boven het hoofd, maar de slaven waren verhaal komen halen. De angst dat de slaafgemaakten Sara's dood zouden wreken, was niet onrealistisch. Niet lang daarvoor hadden slaven een plantage-eigenaar die zich regelmatig aan vrouwen vergreep, doodgeslagen. Het leven van Johanna Cornelia en Anna Dorothea stond in een groot contrast met dat van Sara. Omdat moeder Grietje slavin was, werden ook de twee meisjes uiteraard als slaven geboren. Maar Knöffel zag de twee meisjes als zijn kinderen en gaf ze een christelijke opvoeding. In zijn testament bepaalde hij dat Johanna en Anna na zijn overlijden vrij zouden zijn. Om in hun onderhoud te voorzien, gaf Knöffel hen een alimentatie van vijfhonderd gulden per jaar en schonk hen tweehonderdvijftig akkers voor een plantagebedrijf. Op plantage Knöffelgift werden een woning en een onderkomen voor een tiental slaven gebouwd.

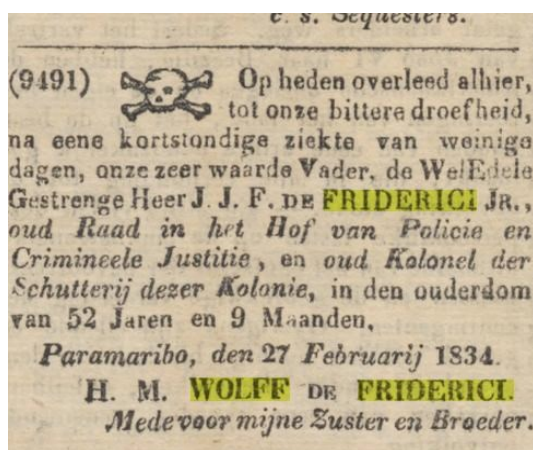
Een klik

Begin jaren zeventig zeilden deze twee kinderen van een blanke vader en een zwarte moeder naar Nederland om daar het *'ambagt van linnen en wollen najen te leeren'*. Hoe en waar Anna van Frederiksdorp en de Brielse Hendrik Maurits Wolff elkaar hebben ontmoet, vertelt het verhaal niet. Maar ontegenzeggelijk moeten ze een klik hebben gehad. In 1774 regelde een Amsterdamse oom voor de dan nog minderjarige Hendrik de formaliteiten voor een huwelijk, waarna vader Wolff instemde met de huwelijkse voorwaarden. Anna Dorothea, die toen in Amsterdam of Haarlem woonde, had tegelijkertijd bij het Hof van Holland een meerderjarigheidsverklaring aangevraagd, zodat ze naar Suriname kon reizen om daar haar zaken te regelen.

Na aankomst in Suriname werd Hendrik Wolff eigenaar van de plantage Munnikendam aan de Cottica, gelegen *'ter linkerhand in 't opvaaren op de hoek van de Mottcreecq'*. De koffieplantage Munnikendam was klein. Wolff vroeg daarom in 1785 nieuw land aan in een nog te ontginnen deel van de Motkreek. Op een steenworp afstand van de Atlantische Oceaan veranderden zijn slaven het van slangen en muskieten vergeven moerasland in een katoenplantage van 455 akkers, ofwel 195 hectare. Hendrik gaf deze plantage de naam van zijn geboorteplaats: Den Briel. Plantage Den Briel werd in jaren van economische neergang aangelegd, maar Hendrik Wolff profiteerde weldra van de industriële revolutie in Europa en in het bijzonder van de almaar groeiende vraag naar katoen.

Anna Dorothea heeft dat alles niet mee-gemaakt. Zij was al overleden, vermoedelijk in 1775 in het kraambed van haar eveneens in dat jaar overleden dochtertje Henrietta Louisa. Hendrik hertrouwde tweemaal. Rond 1780 huwde hij met Francina van Leeuwarden en na haar overlijden trad Hendrik rond 1789 in het huwelijk met Johanna Hartogs Jacobs. Hendrik en Johanna kregen dochter Jacoba Christina Wilhelmina. Zij werd in 1790 geboren op plantage Frederiksdorp, de plantage waarop zijn Anna Dorothea nog had gespeeld.

Vooraanstaande positie

Hendrik Wolff verwierf in de loop van zijn leven een vooraanstaande positie in de Surinaamse bovenlaag. De eigenaar en administrateur van verschillende plantages was ook procureur, commissaris van kleine zaken en Raad van Politie en Criminele Justitie. Volgens een ingezonden brief in de Goudsche Courant 'flatteerde' de Brielse provoostzoon de beste vriend te zijn van de gouverneur-generaal van Suriname, Jurriaan François de Friderici.

Deze vriendschap leidde tot het huwelijk van zijn dochter Jacoba met de tien jaar oudere gouverneurszoon Jacob Juriaan François de Friderici. Jacob was Raad van Politie en Criminele Justitie in Suriname, planter en Kolonel der Schutterij van Paramaribo.

Nadat Hendrik Wolff in 1804 kwam te overlijden, ging het eigendom van de plantages Munnikendam en Den Briel over naar zijn jongste dochter.

In 1814 stierf Jacoba Wolff, waarna het vruchtgebruik van de twee plantages toekwam aan haar man. In haar testament instrueerde Jacoba Jacob de Friderici dat Munnikendam en Den Briel uiteindelijk zouden vervallen aan hun drie kinderen.

boven

De overlijdensadvertentie van J.J. de Friderici in de Surinaamse Courant van 3 maart 1834.

onder

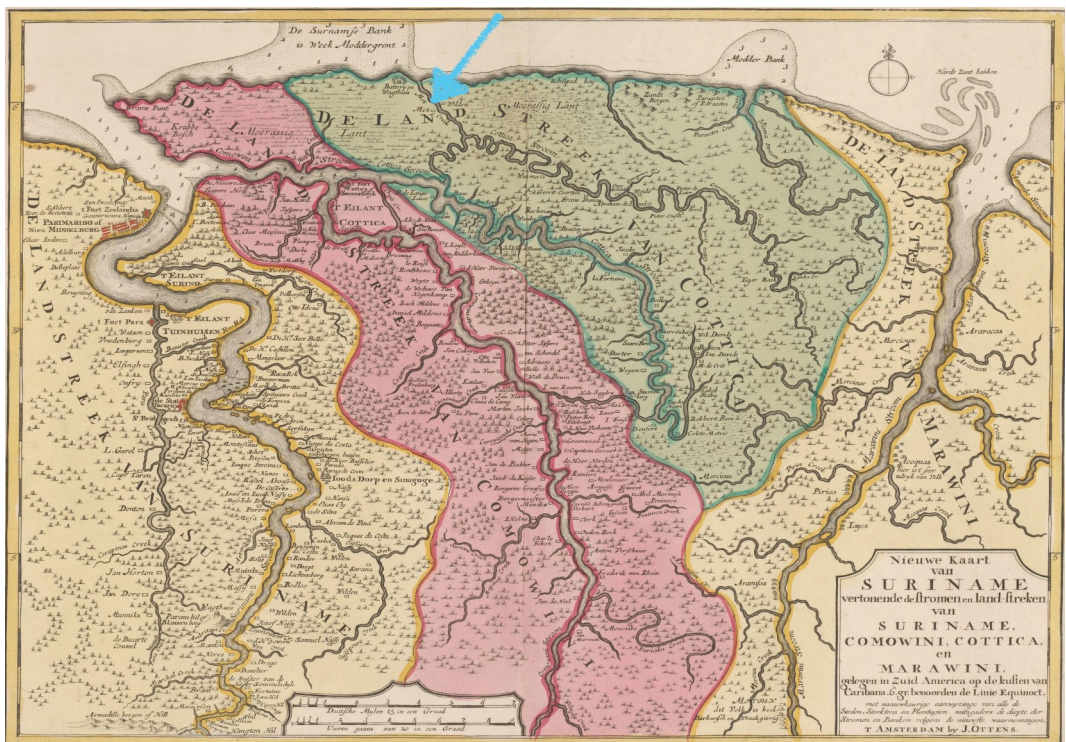
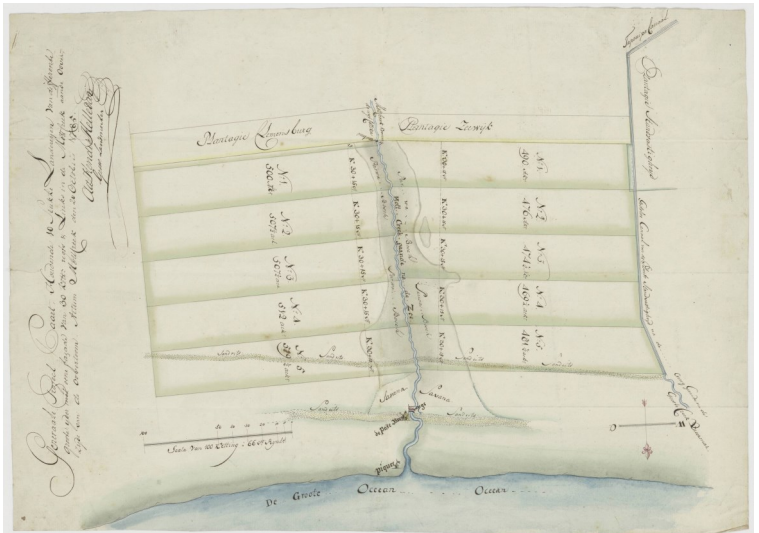
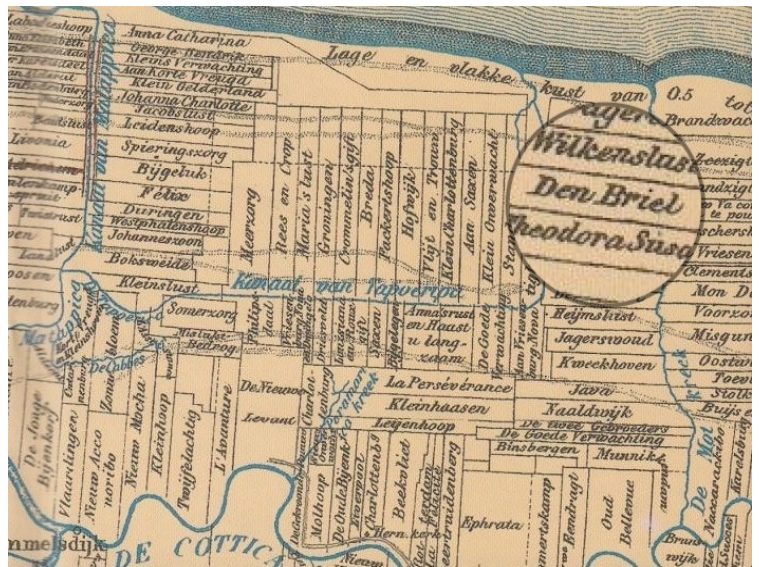
Hendrik Maurits Wolf de Friderici (1818-1841), de laatste eigenaar van plantage Den Briel (Rijksmuseum, NG-2006-89).

Dat waren Hendrik Maurits die later de achternaam van zijn moeder en opa aan zijn familienaam had toegevoegd en als Wolff de Friderici door het leven ging, aan Jacob François en dochter Johanna Louise die in 1903, dik in de negentig, in Paramaribo zou overlijden.

Hendrik en Jacob de Friderici kregen in 1834 op de plantage Monnikendam hun neef mr. Jurriaan Hendrik de Friderici en zijn echtgenote Hesje te gast. Dit echtpaar bezocht Suriname tussen 1833 tot 1835. In brieven aan haar moeder schreef Hesje verwachtingsvol: 'Deze plantage moet zeer mooi zijn, en zeer mooie gebouwen hebben, ben dus benieuwt hoe het daar wezen zal... Zij hebben vier plantages, die veel opbrengen'.

Hester en Jurriaan zullen ongetwijfeld in een tentboot met slaven aan de riemen, een uitstapje hebben gemaakt naar plantage Den Briel. Varend over de Motkreek, een Nederlandse verbastering van de Engelse naam Mudcreek, zagen zij dat beide oevers omzoomd waren door welvarende plantages, die met paden van schelpen met elkaar waren verbonden. De zoute en laaggelegen grond was vruchtbaar en uitermate geschikt voor het verbouwen van katoen. Deze teelt was aanzienlijk minder zwaar werk dan die van suikerriet en koffie. De zeewind joeg bovendien koorts en ziektes weg en temperde de temperatuur tot dragelijke hoogte. Onder zowel blanken als zwarten stond de streek bekend als de prettigste en gezondste van Suriname.

boven
 Hendrik Wolff kocht in 1785 perceel nummer twee zoals weergegeven op de kaart van landmeter Adrianus Helleday. Wolff vernoemde de strook grond naar zijn geboorteplaats Den Briel (Nationaal Archief, NL-HaNA_4.VEL_1958).

midden
 Plantage Den Briel lag op een steenworp afstand van de Atlantische Oceaan.

onder
 De Amsterdamse cartograaf Joachim Ottens tekende in ca. 1710 de Mottekreek in, waar toen nog 'wilden' zoals hij de inheemse indianen noemde, woonden. De blauwe pijl wijst naar de plek waar in 1785 plantage Den Briel werd gesticht.

boven

Het aanzicht van plantage Zeezicht aan de Mottekreek. Deze plantage was met schelpenwegen en een brug verbonden met plantage Den Briel. De plantage Theodora Susanna lag tussen beide plantages in.

Overlijden

Tijdens hun bezoek werden Jurriaan en Hesje in maart 1834 geconfronteerd met het onverwachte overlijden van hun oom Jakob de Friderici sr., de vader van hun gastheren. 'De goede man is geen 6 dagen ziek geweest. De geheele familie rouwt zoodat wij ook nog een eenige maanden rouwen moeten', schreef Hesje. De eigendomspapieren van plantages Munnikendam en Den Briel gingen dus volgens het testament over naar de kinderen Hendrik Maurits Wolff de Friderici, Jacob François en Johanna Louise. Hendrik Maurits Wolff de Friderici had in Leiden rechten gestudeerd en was in 1830 als zakenbehartiger van zijn vader naar Suriname vertrokken. Bij de particuliere West-Indische Bank zou Hendrik geld lenen om daarmee de koffieplantage Munnikendam om te vormen tot een suikerplantage. Op plantage Den Briel veranderde niets en werkten de circa 165 slaven onverminderd door op de katoenvelden.

onder

Nadat plantage Den Briel in 1840 was verlaten, overwoekerde het oerwoud de landerijen langs de monding van de Mottekreek.

Van de drie eigenaren was Hendrik als administrateur het meest bij plantage Den Briel betrokken. Met lede ogen zal hij hebben toegezien hoe de katoenprijs die jaren kelderde tot het laagste niveau ooit. De Europese markten raakten overspoeld met katoen uit het zuiden van de Verenigde Staten en Egypte. De natuur deed er nog een schepje boven op aan deze malaise. In 1835 en 1836 teisterde een opmerkelijk lang regenseizoen de katoenvelden. Plantage Den Briel kwam er niet meer bovenop; de eigenaren hielden het voor gezien. In de opsomming van plantages noteerde de Surinaamsche Almanak in 1840 achter de vermelding van de plantage Den Briel de alleszeggende afkorting 'verl.: verlaten'.

Bronnen:

Notariële archieven van het Streekarchief Voorne-Putten, Nationaal Archief (collectie Suriname) en Gemeentearchief Alphen aan den Rijn;
Surinaamsche Staatkundige Almanach (1793 en 1795) en Surinaamsche almanak (1819 – 1842);
Annejet van der Zijl. De Dageraad. Amsterdam, 2017;
Dirk J. Tang. 'Het is hier wel stil, doch het klimaat vergoed het nogal'. Brieven van Esther de Friderici, in: Tijdschrift voor Surinaamse taalkunde, letterkunde en geschiedenis (2000, 19)
Karwan Fatah-Black, Eigendomsstrijd, de geschiedenis van slavernij en emancipatie in Suriname. Amsterdam, 2018.

Een blik over de schouder naar 1923

Tussen nu en 1923 ligt 100 jaar geschiedenis. Voordat die tijd in de vergetelheid raakt, is het aardig om te proberen te achterhalen hoe de wereld en onze eigen leefomgeving er honderd jaar geleden uitzag.

Tekst: Ynze Kuiper

Onmiddellijk schieten mij de verhalen van mijn ouders te binnen. Ze moeten toen in de vierde of vijfde klas van de lagere school gezeten hebben. Een school met den Bijbel. Matrozenpakje en grote witte strikken in het haar. Streng, proper en vooral sober. Want hoewel de Eerste Wereldoorlog toch al vijf jaar geleden beëindigd was, wilde de economie niet echt aantrekken.

Als je de Nieuwe Brielsche Courant en het Weekblad voor Voorne-Putten, Overflakkee en Goeree van het jaar 1923 bekijkt en leest, kom je weinig vrolijks tegen. Veel opzienbarends gebeurde er niet op ons eiland. Wel heerste er armoede en vooral werkeloosheid. Veel bedrijven konden het hoofd niet boven water houden en overal moest bezuinigd worden. Veel kinderen werden thuisgehouden van school om wat extra geld in het laatje te krijgen. Een voorstel om de leeftijd om te mogen werken terug te brengen van 14 naar 12 jaar ging gelukkig niet door.

Het agrarisch deel van de bevolking redde het beter, hoewel het weer in 1923 ook niet erg meewerkte. Een heel nat, koud voorjaar en een erg warme zomer. Dat kwam de oogst zeker niet ten goede.

Gelukkig waren er ook goede dingen te melden. De nieuwe H.B.S. kwam in gebruik en het oude schoolgebouw kreeg een andere bestemming, zodat de leerlingen van de Bijzondere School eindelijk het krot konden verruilen voor een beter onderkomen.

De Geuzenkerk bestond 50 jaar. Gememoreerd werd bij die viering 'Het geloofsvertrouwen van de Kleine Luyden'.

Met lede ogen zag Brielle ook haar garnizoen vertrekken. Niet nodig meer, dus wegbezuinigd.

GRONDWETSWIJZIGING

Een grondwetswijziging werd met luider stem vanaf het bordes van het stadhuis voorgelezen. Het publiek bestond uit 'een paar jongelingen en een dienstmeisje'. Toen er nog wat nieuwsgierigen op af kwamen was het alweer voorbij. Tekenend voor die tijd. Er was nauwelijks belangstelling voor de overheid. In de ogen van het volk bakte die overheid er niets van. Zo strandde de Vlootwet van Colijn en dat schaadde zijn positie behoorlijk.

Groot feest in Nederland was het 25-jarig regeringsjubileum van Koningin Wilhelmina. Het feest duurde weken! Het stadje had natuurlijk in 1922 al uitgebreid gefeest omdat Brielle 350 jaar geleden bevrijd was van de Spanjaarden met als hoogtepunt het bezoek van Hare Majesteit. Weer zo groots uitpakken zat er niet in. Dit jaar was het allemaal wat minder, maar dankzij de oproep van het stadsbestuur werden er toch allerlei activiteiten georganiseerd. Zanguitvoeringen, een dankdienst en alle vlaggen uit. Men richtte een ereboog op in de Langestraat en organiseerde een roeitocht met veel lampionnen.

Hoe zag in 1923 de rest van de wereld eruit? De oorlog had voor een technologische sprong voorwaarts gezorgd. Toen Amerikaanse troepen naar Europa kwamen om mee te vechten tegen Duitsland namen ze zaken mee die hier nog onbekend waren. Denk aan jazz, Coca-Cola, 'schaamteloze dansen' zoals de charleston en meer van zulke frivole zaken die voeding gaven aan de periode die later de 'Roaring Twenties' kwam te heten.

Hoewel van menig kansel donderpreken rolden tegen de zedenloosheid en het goddeloze, verderfelijke gedrag, de jeugd liet zich dit toch niet meer afpakken.

De familie Kuiper in de jaren twintig van de vorige eeuw.

GELUID

Langzaam kwam er een eind aan de stomme film. Geluid kwam ook al uit de luidspreker van de radio. De eerste uitzending van de Hilversumsche Draadlooze Omroep werd de ether in geslingerd.

Steeds meer auto's rolden van de band en werden betaalbaar. Ook de mode was sterk aan verandering onderhevig. Was tot voor kort nog de wespentaille, met nadruk op volle vrouwelijke rondingen en lange rokken en lang haar in de mode, nu werden het charlestonkapsel, de korte rok en vooral alles zo plat mogelijk, de trend. De zogenaamde Flapper-girl werd een begrip.

KIEM VOLGENDE OORLOG

De Grote Oorlog van '14-'18 was met een wapenstilstand gestopt maar vrede was er niet echt. Met de Vrede van Versailles werd al de kiem gelegd voor de volgende oorlog. De overwinnaars eisten een exorbitante herstelbetaling van Duitsland, die dat met geen mogelijkheid kon opbrengen. Amerika en Engeland zagen dit wel in, maar België en Frankrijk wilden van geen matiging weten en bezetten met geweld het Rijnland en Ruhrgebied. Stakingen legden dit industriegebied daarna volledig lam. Pure ellende overall.

Het jaar 1923, staat ook bekend als het jaar van de Duitse Hyperinflatie. Wie kent niet de verhalen van het halve brood dat miljoenen Mark kostte zodat je letterlijk met een kruiwagen vol bankbiljetten naar de bakker moest.

Deze geldontwaarding zorgde ervoor dat heel veel mensen aan de bedelstaf raakten. Slimme zakenlieden zwommen in het geld. Begrijpelijk dat Nederland als directe buur en handelspartner ook geraakt werd in de toch al niet dikke portemonnee.

Als direct gevolg van de armoede in Duitsland kwamen vele duizenden jonge Duitse vrouwen naar Nederland om als dienstbodes in de huishouding te gaan werken. Er zijn er nogal wat 'liefderijk' opgenomen en hier gebleven. Amerika kwam met een financieel hulpplan zodat Duitsland weer langzaam kon opkrabbelen.

In Europa bleef het gisten en in veel landen maakte de politiek een ruk naar rechts. Nationalisme en fascisme staken steeds meer de kop op en luidden een nieuw tijdperk in dat zou uitmonden in de gruwelen van weer een wereldoorlog.

Op Voorne en Putten kabbelde het leven voort. De wereld was nog ontzettend groot en het leven langzaam. Berichten deed er lang over. Zelfs Nederland was toen nog een 'groot' land. Van wat ons nog boven het hoofd hing was (gelukkig) niemand op de hoogte.

Ook thans vallen weer de vele parallellen op tussen nu en toen.

MUSEUMNIEUWS

Op 18 september 2023 schonken Willem Suermondt en zijn zus Quirine Potter van Loon-Suermondt aan waarnemend burgemeester Peter Rehwinkel en wethouder Janneke Postma een portret van admiraal Maarten Harpertszn Tromp voor de collectie van Historisch Museum Den Briel. Een van de aanleidingen voor de oprichting van het museum in 1912 was, naast de schenking aan de stad Brielle van de collectie prenten van Verhuel, de belangwekkende staat van dienst van de in Brielle geboren admiraal Maarten Tromp. De naam van het museum was lange tijd ‘Trompmuseum’.

Gemeentebestuur en museum prijzen zich zeer gelukkig dat de schenkers van het portret kozen voor het Brielse museum. Het portret van Tromp maakte deel uit van de nalatenschap van de in oktober 2020 overleden moeder van de schenkers. Het portret was via overgrootmoeder Sara meer dan honderd jaar in het bezit van de familie. De vader van Sara, dr. Jan van der Hoeven, een van de oprichters van het Sophia Kinderziekenhuis in Rotterdam, was binnen de familie vermoedelijk de eerste eigenaar van het portret. Van moeders kant was Sara een kleindochter van de Rotterdammer Abraham van Stolk (1814-1896), de bekende houthandelaar en verzamelaar van afbeeldingen van de geschiedenis van Nederland.

De schilder van het portret van Tromp is Hendrik Gerritszn Pot, geboren in Amsterdam in 1580/81 en aldaar overleden in 1657. Behalve tekenaar was hij een (miniatur)schilder van portretten, genrevoorstellingen en (vanitas)stillevens. Zijn werkzame leven speelde zich grotendeels af in Haarlem, met een onderbreking van enkele jaren in Londen. In 1650 keerde hij terug naar Amsterdam.

links

Hendrik Gerritszn Pot, *Portret van Maarten Harpertszn Tromp*, 1639, olieverf op paneel, inv. nr. 7343, schenking uit particulier bezit door de familie Suermont 18 september 2023.

rechts

Jonas Suyderhoeff (1613-1686) Hendrik Gerritszn Pot, *Portret van Maarten Harpertszn Tromp*, 1649, gravure, inv. nr. 5411, aankoop 2015.

Pot schilderde het portret van Tromp voor ‘de markt’ en in meerdere versies. Van het portret bestaat een tweede versie die zich bevindt in de collectie van het Museum voor Schone Kunsten in Gent. Het portret dat Pot van Tromp vervaardigde, stond model voor veel latere portretten die van Tromp werden gemaakt. Een voorbeeld hiervan is het portret dat de Haarlemse Jonas Suyderhoeff (1613-1686) van Tromp graveerde.

Het portret dat het museum als schenking heeft verworven, verkeert in goede staat. Het wordt de komende maanden schoongemaakt door restaurator Barbara Schoonhoven die het ook zal voorzien van een klimaatdoos. Vanaf 28 juni 2024 wordt het portret, samen met andere portretten van Tromp, waaronder de versie uit Gent, getoond in de tentoonstelling *Admiraal Harpertszn Tromp en zijn gezin. Terug in Brielle*. Deze tentoonstelling wordt geopend door prof. dr. Manfred Sellink, directeur van MSK Gent. Na de tentoonstelling zal het portret permanent deel uitmaken van de vaste presentatie van het Historisch Museum Den Briel.

Marijke Holtrop

VRIJ

Wat Nederlanders doen als ze niet werken

14 OKTOBER 2023
T/M 1 APRIL 2024

Markt 1 Brielle

WWW.HISTORISCHMUSEUMDENBRIEL.NL

Bijzondere expositie

Tot en met 1 april 2024 is in de Cornelia van der Linden zaal van Historisch Museum Den Briel de tentoonstelling *Vrij. Wat Nederlanders doen als ze niet werken* te zien. Op groot formaat worden vijftien foto's gepresenteerd van bijzondere hobby's van Nederlanders. Een van de foto's is die van twee acrobaten, woonachtig in Hellevoetsluis: de Zotten. Elke week trainen ze samen, in een schuur en voor de lol: de zijwaartse snoek, de vlag en de stoere truc.

Alle vijftien foto's zijn voorzien van een QR code die na het scannen ervan het uitgebreide, mooie verhaal achter de hobbyist en zijn/haar hobby vertelt. De samenstellers van de expositie zijn fotograaf Folkert Koelewijn en schrijfster Sanneke van Hassel van de rubriek *Vrij*, die zo'n vijf jaar in de weekendbijlage van *NRC* stond. Samen met onder anderen fotograaf Peter de Krom en schrijfster Manouk van Egmond beschreven en documenteerden zij bijna 200 bijzondere hobby's. Van Hassel en Koelewijn maakten daarna een boek met een selectie van 52 hoogtepunten uit de rubriek: *VRIJ Wat Nederlanders doen als ze niet werken*. Op basis van dit boek stelden zij deze tentoonstelling met fotografie van Folkert Koelewijn samen. Met de fotoserie won fotograaf Folkert Koelewijn in 2022 de tweede prijs Zilveren Camera in de categorie documentair nationaal.

AANNEMINGSBEDRIJF

ldvandijk.nl

L.D. van DIJK BV BRIELLE

06-44110026

WERKPLAATS (0181) 416506

MAARLAND ZUIDZIJDE 43

LIJSTENMAKERIJ

AL MEER DAN 50 JAAR

JAN BAZEN

Voorstraat 64
3231 BJ Brielle
Telefoon 0181 412083

ORIGINELE OUDE GRAVURES

WWW.JANBAZEN.NL

KANTOOR &

de Bruin Bazen v.o.f.

Voorstraat 60
3231 BJ Brielle
t. 0181-412874
f. 0181-418322
e. info@kantoor-creatief.nl

Openingstijden:
Dinsdag t/m vrijdag
9.30 – 17.30
Zaterdag 10.00 – 16.00

Uw adres voor:

- * kantoorartikelen en papierwaren
- * computer cartridges en etiketten
- * technische- en creatieve tekenmaterialen
- * alle soorten verf voor kunstschilders
- * schildersdoeken en tekenblocs
- * luxe schrijfwaren en agenda omslagen
- * pennen graveren
- * kopiëren en inbinden van verslagen
- * plastificeren
- * gratis advies van Louis en Willy

Laat je boodschappen
makkelijk thuisbezorgen!

Bestel je boodschappen
op plus.nl of met de PLUS app.

Openingstijden: ma - za 08:00 - 20:00 zondag 12:00-18:00

plus.nl

PLUS John Bos / Reede 36 // Brielle // T:

Gidsengroep
Brielle

Libertatis primitiae

Spreek eens af voor een rondleiding met een van
onze enthousiaste gidsen:

info@gidsengroepbrielle.nl

WWW.GIDSENGROEPBRIELLE.NL